

МОДЕЛЬ РОЗВИТКУ ДІАГНОСТУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ У ПРОЦЕСІ ОСВІТНЬО-НАУКОВОЇ ПІДГОТОВКИ У ХОДІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

MODEL OF DEVELOPMENT OF DIAGNOSTIC COMPETENCE OF TEACHERS OF HIGHER MILITARY EDUCATIONAL INSTITUTIONS IN THE PROCESS OF EDUCATIONAL AND SCIENTIFIC TRAINING DURING THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR

У статті розглянемо модель розвитку діагностувальної компетентності викладачів у контексті освітньо-наукової підготовки, що відбувається в умовах правового режиму воєнного стану. В умовах сучасних викликів, пов'язаних із російсько-українською війною, вищі військові навчальні заклади в Україні стають ключовим елементом підготовки військових фахівців. Успішна діагностика військових ситуацій та аналіз складних військових питань вимагає від викладачів вищих військових навчальних закладів високого рівня діагностувальної компетентності.

Головною метою роботи є розроблення моделі розвитку діагностувальних компетентностей. Для досягнення мети дослідження планувалося вирішити наступні завдання: провести аналіз науково-методичної та спеціальної літератури у напрямі підготовки (перепідготовки) фахівців; здійснити моніторинг науково-методичної літератури у напрямі розвитку діагностувальної компетентності викладачів; розробити модель розвитку діагностувальної компетентності викладачів вищих військових навчальних закладів.

Незважаючи на стрімкий розвиток військової науки та техніки, зміну поглядів на ведення загальновійськового бою, сучасні бойові дії вимагають від військовослужбовців Збройних Сил України високого рівня готовності до виконання завдань за призначенням.

Використання новітніх педагогічних технологій в освітньому процесі, забезпечує набуття ними важливих компетентностей, які необхідні для виконання функціональних обов'язків. На етапі реформування структур безпеки і оборони та спеціальних служб України до стандартів НАТО, керівництвом Збройних Сил України посилює вимоги щодо професійної підготовленості викладача.

Однак, попри значний інтерес учених до зазначеного феномена, у наукових дослідженнях недостатньо проаналізовано процес розвитку діагностувальної компетентності викладачів, що потребує додаткового дослідження.

У відповідності до результатів моніторингу науково-методичної та спеціальної літератури нами розроблено змістово-функціональну модель розвитку діагностувальної компетентності викладачів у ВВНЗ, яка містить: цільовий, організаційно-змістовий та результативно-оцінний блоки. Перспективи подальших розвідок у даному напрямку передбачають апробацію моделі розвитку діагностувальної компетентності викладачів.

Ключові слова: діагностувальна компетентність, модель, викладач, освітньо-нау-

кова підготовка, вищий військовий навчальний заклад.

In the article, we will consider the model of the development of diagnostic competence of teachers in the context of educational and scientific training, which takes place under the conditions of the legal regime of martial law. In the conditions of modern challenges related to the Russian-Ukrainian war, higher military educational institutions in Ukraine are becoming a key element in the training of military specialists. Successful diagnosis of military situations and analysis of complex military issues requires teachers of higher military educational institutions to have a high level of diagnostic competence.

The main goal of the work is to develop a model for the development of diagnostic competences. To achieve the goal of the research, it was planned to solve the following tasks: to conduct an analysis of scientific-methodical and special literature (Internet sources) in the direction of training (retraining) of specialists; monitor the scientific and methodological literature in the direction of developing the diagnostic competence of teachers; to develop a model for the development of diagnostic competence of teachers of higher military educational institutions.

Research methods: abstraction, analysis and synthesis, induction and deduction, expert assessment, modeling.

The use of pedagogical technologies in the new educational process ensures that they acquire important competencies that are necessary for the performance of functional duties. At the stage of reforming the structure of security and defense and special services of Ukraine to NATO standards, the leadership of the Armed Forces of Ukraine puts forward requirements for the professional training of teachers.

The development of the diagnostic competence of teachers of higher military educational institutions in the conditions of a military conflict is an urgent task. A model that combines theoretical knowledge, practical training, participation in research and collaboration will provide teachers with the necessary tools for effective teaching and solving military tasks.

In accordance with the results of the monitoring of scientific and methodological and special literature, we have developed a content-functional diagnostic model for the development of the competence of teachers in Higher Military Educational Institutions, which contains: target, organizational-content and result-evaluation blocks.

Key words: diagnostic competence, model, teacher, educational and scientific training, higher military educational institution.

УДК 378.14.015.62

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/61.2.50>

Шемчук В.А.,

канд. пед. наук, ст. дослідник, начальник науково-дослідного відділу розвитку фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту науково-дослідного центру проблем фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту навчально-наукового інституту фізичної культури та спортивно оздоровчих технологій Національного університету оборони України

Вербин Н.Б.,

канд. пед. наук, доц., начальник кафедри теорії, методики та організації фізичної підготовки і спорту навчально-наукового інституту фізичної культури та спортивно оздоровчих технологій Національного університету оборони України

Костів С.Ф.,

докт. філос., начальник кафедри спеціальних дисциплін навчально-наукового інституту фізичної культури та спортивно оздоровчих технологій Національного університету оборони України

Шемчук О.М.,

канд. психол. наук, заступник начальника кафедри іноземних мов навчально-наукового центру іноземних мов Національного університету оборони України

Постановка проблеми у загальному вигляді.

В умовах сучасних викликів, пов'язаних із російсько-українською війною, вищі військові навчальні заклади в Україні стають ключовим елементом підготовки військових фахівців. Успішна діагностика військових ситуацій та аналіз складних військових питань вимагає від викладачів вищих військових навчальних закладів високого рівня діагностувальної компетентності. У даній статті розглянемо модель розвитку діагностувальної компетентності викладачів у контексті освітньо-наукової підготовки, що відбувається в умовах правового режиму воєнного стану.

Незважаючи на стрімкий розвиток військової науки та техніки, зміну поглядів на ведення загальновійськового бою, сучасні бойові дії вимагають від військовослужбовців Збройних Сил (ЗС) України належного рівня готовності до виконання завдань за призначенням, що потребує внесення відповідних змін у програми підготовки розвитку діагностувальної компетентності викладачів. Зазначене вище, підкреслює актуальність обраного напрямку дослідження.

Використання новітніх педагогічних технологій в освітньому процесі викладачів, забезпечує набуття ними важливих професійних компетентностей, які необхідні для виконання функціональних обов'язків.

На етапі реформування структур безпеки і оборони та спеціальних служб України до стандартів НАТО [1], керівництво ЗС України посилює вимоги щодо професійної підготовленості особового складу. Саме ці провідні чинники, стали відправною точкою для розроблення моделі розвитку діагностувальної компетентності викладачів ВВНЗ.

Дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи Національного університету оборони України за темою «Оптимізація змісту фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки військовослужбовців ВВНЗ на період дії правового режиму воєнного стану» та оперативного завдання за темою «Досвід забезпечення фізичної готовності військовослужбовців Збройних Сил України в умовах дії правового режиму воєнного стану».

Аналіз останніх досліджень і публікацій у напрямі конструювання моделей, розроблення прикладних методики (педагогічних технологій, умов) тощо, які забезпечують формування та розвиток професійних та діагностувальних компетентностей у необхідних для виконання ними завдань за призначенням у різних умовах, дозволив членам науково-дослідної групи (Вадим Шемчук, Назарій Вербин, Сергій Костів, Оксана Шемчук – науковці та практики у обраному напрямі наукової розвідки) визначити низку наукових праць, а саме: О. Губарева [2], О. Діденко [3], Г. Сазоненко [4], О. Торічний [5], К. Тушко [6], В. Ягупов, В. Свистун

[7], В. Шемчук, В. Поливанюк та ін. [8], В. Шемчук, О. Хацаюк та ін. [9–10], Р. Горбатюк, Н. Білан, С. Сіткар [11], L. Lukianova [12], І. Плохута, В. Ягупов [13], О. Kravchenko, D. Tymchuk та ін. [14], С. Власко, В. Шемчук [15–16], та інших фахівців.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. У відповідності до результатів аналізу науково-методичної та спеціальної літератури, нами встановлено, що існуюча система розвитку діагностувальної компетентності викладачів зазначеної категорії потребує раціональної трансформації у відповідності до вимог сьогодення, стандартів НАТО та наявного бойового досвіду.

Однак, попри значний інтерес учених до зазначеного феномена, у наукових дослідженнях недостатньо проаналізовано процес розвитку діагностувальної компетентності викладачів, що потребує додаткового дослідження.

Мета статті – розроблення моделі розвитку діагностувальної компетентності викладачів Національного університету оборони України.

Для досягнення мети дослідження планувалося вирішити наступні завдання:

провести аналіз науково-методичної та спеціальної літератури (інтернет-джерел) у напрямі підготовки (перепідготовки) фахівців;

здійснити моніторинг науково-методичної літератури у напрямі розвитку діагностувальної компетентності викладачів;

розробити модель розвитку діагностувальної компетентності викладачів ВВНЗ.

Виклад основного матеріалу. Діагностувальна компетентність викладачів вищих військових навчальних закладів передбачає їх здатність ефективно визначати та аналізувати ключові аспекти військових процесів, використовуючи сучасні методи та технології. Ця компетентність включає в себе не лише технічні аспекти, але й розвинуті навички стратегічного мислення, критичного аналізу та прийняття рішень в умовах несподіванок.

Проблема розвитку діагностувальної компетентності викладачів полягає у тому, що освітній процес у ВВНЗ не в повній мірі передбачає урахування всієї сукупності сучасних цінностей.

Розвиток діагностувальної компетентності викладачів вимагає створення відповідних умов. Такими умовами можуть бути: гуманізація, соціалізація та валеологізація військової освіти.

Гуманістична концепція військової освіти – фахівців присутня в проєктах більшості педагогічних систем, а також у роздумах про перспективи освіти та розглядається у контексті паралельно з питаннями розвитку діагностувальної компетентності викладачів. Складовими їх професійного розвитку виступає: творчість, ініціативність, саморозвиток, самовдосконалення, самореалізація

та кар'єрне зростання, що формується в межах вищої освіти особливим стилем гуманітарного мислення. Крім цього, до основних методологічних вимог оптимізації педагогічної системи підготовки викладачів відносяться: цілісний охват процедурою оптимізації усієї системи; опора при виборі оптимального варіанту на всю систему закономірностей освітньо-наукового процесу; послідовний облік можливостей оптимізації всіх компонентів системи; розгляд оптимізації, як постійно діючого процесу з більш високими завданнями та більш довершеними технологіями їх вирішення [1–3; 5; 7–10; 14–16].

Провідна роль під час розвитку діагностувальної компетентності викладачів відводиться не лише теоретичним, але й практичним заняттям.

Результати аналізу науково-методичних та спеціальних джерел, дозволили нам здійснити розроблення моделі розвитку діагностувальної компетентності викладачів.

У свою чергу, поняття «модель» (лат. *modus* – міра, зразок) у спеціалізованих довідниках та наукових працях визначають, як конструкцію, компонентами якої є об'єкт-оригінал. Педагогічна модель – уявна система, яка імітує, чи відображає певні властивості, ознаки, характеристики об'єкта дослідження або принцип його внутрішньої організації чи функціонування і презентується у вигляді культурної форми, яка притаманна певній соціокультурній практиці [17].

Модель розвитку діагностувальної компетентності викладачів – це уявлення про систему освіти, в якій ця модель застосовується під час формування управлінського рішення. Будь-яку модель для оцінювання її відповідності об'єкту необхідно перевіряти на повноту врахованих чинників, які впливають на розвиток процесів, які досліджуються.

У відповідності до результатів проведеного аналізу науково-методичної та спеціальної літератури (даних Інтернет-джерел) у напрямі наших досліджень, процес розвитку діагностувальної компетентності викладачів відбувався наступним чином:

вибір методологічних основ дослідження, постановка мети та завдань дослідження; визначення особливостей досліджуваних педагогічних умов розвитку діагностувальної компетентності викладачів для моделювання;

уточнення зв'язків між основними елементами процесу розвитку діагностувальної компетентності викладачів та навчальними дисциплінами, які викладаються у НУОУ;

конструювання змістово-функціональної моделі розвитку діагностувальної компетентності викладачів ВВНЗ (у вигляді схеми).

З огляду на вище викладене, змістово-функціональна модель розвитку діагностувальної

компетентності викладачів у ВВНЗ (рис. 1) містить: цільовий, організаційно-змістовий та результативно-оцінний блоки.

Слід зауважити, що вище зазначену модель, ми подаємо, як схематичне зображення освітнього процесу ВВНЗ зазначеного вище напряму підготовки.

В подальшому передбачається, що розроблена нами змістово-функціональна модель, забезпечить готовність викладачів до виконання функціональних обов'язків у відповідності до індивідуального рівня сформованості та розвиненості діагностувальних компетентностей. Тому, система розвитку компетентностей військовослужбовців зазначеної категорії повинна будуватися на єдиних принципах та підходах (акмеологічний, системно-синергетичний, аксіологічний).

Першим етапом розвитку діагностувальної компетентності є оволодіння викладачами теоретичними знаннями у галузі військової стратегії, тактики, аналізу конфліктів та інших ключових аспектів військової сфери [1–2; 4; 6–11; 13–16].

Важливим етапом є практичне застосування отриманих знань у військових сценаріях. Викладачі повинні брати участь у симуляціях та тренуваннях, що моделюють реальні воєнні умови.

Активна участь у військових дослідженнях та проєктах дозволяє викладачам застосовувати свої знання у реальних ситуаціях, розвивати аналітичні навички та ефективно працювати в команді.

Співпраця з колегами та участь у міжнародних обмінах досвідом дозволяють викладачам збагачувати свій діагностувальний арсенал, враховуючи різноманіття військових підходів [1–4; 7–11; 14–16].

Викладач повинен чітко уявляти зміст базового компонента підготовки військовослужбовців, уміти проєктувати та аналізувати практичні заняття (тренінги) в системі професійної (бойової) підготовки військовослужбовців.

Необхідним для викладача є володіння: методами навчання; уміннями професійно та якісно демонструвати; методами мотивації до пізнавальної роботи тих, кого навчають; навичками розробки сценаріїв, організаторськими та комунікативними навичками спілкування із посадовими особами різних рівнів; науковим підходом до вирішення складних завдань та іншими професійними навичками (компетенціями).

Також важливого значення для фахівця набувають знання педагогічних технологій розвитку особистості із використанням психологічних тестів із урахуванням індивідуально-типологічних особливостей військовослужбовців. Для цього, фахівець повинен володіти не лише знаннями свого напряму, але й знаннями із суміжних навчальних дисциплін [1–3; 6–10; 15–16].

Таким чином, у відповідності до результатів проведеного аналізу дійсного стану системи

Рис. 1. Змістово-функціональна модель розвитку діагностувальної компетентності викладачів у вищому військовому навчальному закладі

професійної освіти військовослужбовців зазначеної вище категорії із урахуванням теоретичних засад дослідження, нами розроблено експериментальну змістово-функціональну модель (рис. 1), яка схематично та покроково відтворює процес розвитку діагностувальної компетентності викладачів.

Висновки. Розвиток діагностувальної компетентності викладачів вищих військових навчальних

закладів в умовах військового конфлікту є актуальним завданням. Модель, яка об’єднує теоретичні знання, практичні тренування, участь у дослідженнях та співпрацю, дозволить забезпечити викладачів необхідними інструментами для ефективного викладання та вирішення військових завдань.

Встановлено, що існуюча система розвитку діагностувальної компетентності викладачів

зазначеної категорії потребує раціональної трансформації у відповідності до вимог сьогодення, стандартів НАТО та наявного бойового досвіду.

Моніторинг науково-методичної літератури у напрямі розвитку діагностувальної компетентності викладачів дозволив нам визначити відповідні умови, які на сьогодні є актуальними, а саме: гуманізація, соціалізація військової освіти.

У відповідності до зазначеного, нами розроблено змістово-функціональну модель розвитку діагностувальної компетентності викладачів. Отже, мету дослідження досягнуто, а завдання виконані.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямку передбачають апробацію моделі розвитку діагностувальної компетентності викладачів ВВНЗ.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Козій І.В., Тарасюк Т.Г. Стандарти НАТО. URL: <https://rpr.org.ua/news/standarty-nato-prohresvprovadzhenia-v-ukraini/>.
2. Губарева О.С. Психологічні особливості формування професійної компетентності працівників ОВС: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.06. Харків, 2005. 209 с.
3. Діденко О.В. Особливості впровадження компетентнісного підходу у професійну підготовку майбутніх офіцерів у ВНЗ. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2014. Вип. 3. URL: http://nbuv.gov.ua/J-pdf/Vnadps_2014_3_6.pdf.
4. Сазоненко Г.С. Компетентність у системі неперервної освіти: акмеологічна модель. укр. гуманіст. ліцей КНУ ім. Т.Г. Шевченка. 2013. 411 с.
5. Торічний О.В. Теоретико-методичні засади формування військово-спеціальної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі навчання : дис. ... д-ра. пед. наук : 13.00.02. Хмельницький, 2013. 605 с.
6. Тушко К.Ю. Формування професійних компетенцій майбутніх офіцерів прикордонників у процесі викладання суспільних дисциплін. *Педагогіка та психологія*. 2014. С. 198–204.
7. Ягупов В.В., Свистун В.І. Компетентнісний підхід до підготовки фахівців у системі вищої освіти. *Проблеми сучасної педагогічної освіти. Наукові записки. Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота*. 2007. С. 3–8.
8. Шемчук В.А., Поливанюк В.В., Муштатов Ю.В., Федоренко О.О., Одеров А.М. Модель формування професійних компетентностей майбутніх офіцерів – фахівців фізичної підготовки і спорту. *Науковий збірник «Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка»*. 2020. Вип. 29. Т. 4. С. 240–248.
9. Шемчук В., Хацаюк О., Ковтуненко А., Муштатов Ю. Корнієнко О., Соколовський В. Формування професійних компетентностей майбутніх офіцерів до дій в умовах радіаційної, хімічної та біологічної небезпеки. *Збірник наукових праць «Військова освіта»*. 2021. № 1 (43). С. 360–380.
10. Шемчук В.А., Гутченко О.А., Шемчук О.М. Конструювання педагогічної моделі формування професійних компетентностей майбутніх офіцерів різних інституцій сектору безпеки і оборони до дій в умовах радіаційної, хімічної та біологічної небезпеки. *Науковий журнал «Інноваційна педагогіка»*. 2021. № 32. Т. 1. С. 166–170.
11. Горбатюк Р.М. Білан Н.М., Сіткар С.В. Діагностична компетентність у структурі професійної підготовки здобувачів вищої освіти. *Молодь і ринок*. 2023. № 8/216, С. 53–57.
12. Lukianova L. Formation and Development of Information and Communication Competencies of Pedagogical Universities Students: Experience of Ukraine. In: Tomczyk, Ł., Fedeli, L. (eds) *Digital Literacy for Teachers. Lecture Notes in Educational Technology*. 2022. P. 519–537. https://link.springer.com/character/10.1007/978-981-19-1738-7_24
13. Плохута І.С., Ягупов В.В. Діагностувальна компетентність майбутніх фахівців як предмет науково-педагогічного дослідження. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2021. Вип. 46, том 2. С. 207–216.
14. Kravchenko O.I., Tymchuk D.S., Pavlysh T.H., Kyslenko D.P., Lutsenko O.V. Educational management of innovative pedagogical process in higher education institutions (Heis). *International Journal of Higher Education*. 2020. Т. 9, №7., P. 1–11.
15. Власко С.В., Шемчук В.А., Корнієнко О.Д., Трищун Р.М., Василенко М.М. Компетентнісний підхід до організації заходів попередження травматизму в освітньому процесі здобувачів вищої освіти, які займаються армспортом. *Науковий журнал «Інноваційна педагогіка»*. 2020. Вип. 24. Т. 1. С. 248–252.
16. Шемчук В.А., Рибалка П.Ф., Мілаєв О.І., Леоненко А.В., Чередніченко С.В. Формування енергозбережувальної компетентності у спортсменів-диноборців. *Збірник наукових праць «Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах»*. 2020. № 72. Т.2. С. 159–165.
17. Лодатко Є.О. Педагогічні моделі, педагогічне моделювання і педагогічні вимірювання: that is that? *Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технологія*. 2011. С. 339–344.